

Jaarverslag Steenuilbeschermingsproject Midden Zeeland 2016

Het weer in het voorjaar van 2016:

Sinds 2001 is april niet meer zo nat verlopen als dit jaar. Er viel gemiddeld over het land ongeveer 65 mm regen tegen 44 normaal. Na een warme start van april, volgde het koudste slot (21^e t/m 30^e) sinds 1989. Fruittelers moesten vrijwel elke nacht aan de slag om de bloesem van fruitbomen te beschermen tegen vorst. In De Bilt was het de koudste 26 april aller tijden met een maximumtemperatuur van slechts 7,7 graden! Koningsdag werd de koudste koninklijke feestdag sinds 1985. Mei 2016 Op 1 mei noteerde De Bilt felle nachtvorst. Vanaf Hemelvaartsdag en Bevrijdingsdag werd het ook snel warmer. Er volgde een serie van vijf zomerse dagen (maxima van 25 graden of meer). Zaterdag 7 mei was de eerste officiële zomerse dag van het jaar! Tijdens het Pinksterweekend (15 en 16 mei) stortte de temperatuur in. Vrijdag 13 mei werd het nog 22 graden, zaterdag 14 mei slechts 12. Het werd de koudste Pinksteren sinds 1951! Ook de tweede helft van de maand werd gekenmerkt door afwisseling van kou en warmte.

De steenuilbroedtijd begint in ons land en alle landen om ons heen over het algemeen in de eerste twee weken van april. Hoeveel eieren steenuilen leggen heeft met twee belangrijke factoren te maken: de beschikbaarheid van voedsel en de weersomstandigheden. Steenuilen kunnen in ideale omstandigheden 6 eieren leggen, maar dat gebeurt hier maar hoogst zelden.

Foto Steenuil van Monique van Kootwijk

Situatie 2016

In het broedseizoen van 2016 werden er tussen 7 en 15 april per legsel gemiddeld 3,6 eieren gelegd. (het gemiddelde in de afgelopen vijf jaar was 3,2 eieren per legsel) De broedduur is 26-28 dagen, dus kwamen de eieren rond de eerste week van mei uit. Voedselaanbod en weerssituatie bepalen of het de ouders lukt de jongen binnen vier weken groot te brengen; die factoren zijn over heel Nederland verschillend.

Eisen en wensen

De klimatologische omstandigheden in en buiten de nestkast zijn belangrijk voor het overleven van de jongen. Te koud, te warm of te nat, het zijn allemaal factoren waar de overlevingskans van de jongen van afhangt. Onze nieuwe nestkasten zijn zo ontworpen dat er een constante luchtstroom door de kast gaat, het tocht er als het ware. Hiermee wordt voorkomen dat het in de kast vochtig wordt.

Steenuilen voeren hun jongen voornamelijk muizen, alle soorten en soms zelfs een jonge rat. In de kwakkelwinter voorafgaand aan dit voorjaar werden er overal nog veel muizen gesignaleerd.

Na half mei

In de tweede helft van mei, juist op het moment dat de steenuileieren uitkwamen, waren er in de Zak van Zuid-Beveland opeens veel minder muizen.

Dit kon worden geconstateerd aan de hand van de bevindingen van mensen die nestkasten van uilen en roofvogels controleerden. In sommige kerkuilnestkasten lagen dode, al wat grotere, jongen die waarschijnlijk door hun ouders in de steek waren gelaten door een gebrek aan muizen. Iets later in het seizoen kwamen ook veel torenvalken niet tot broeden of legden maar één of twee eieren.

In de steenuilnestkasten trof ik veel dode jongen aan of jongen die op sterven na dood waren. Bij een gebrek aan muizen schakelen steenuilen over op regenwormen, kevers, rupsen en jonge zangvogels. Regenwormen bevatten veel vocht, hierdoor raken de meeste nestkasten van binnen vochtig en bevuild. Stijgt vervolgens de buitentemperatuur, zoals dat in de tweede week van mei gebeurde, dan gaat het in de oude nestkasten broeien en komen de jonge steenuilen alsnog om.

Foto Peter Boelee overzicht van prooien uit een steenuilnestkast. Links boven een jonge rat, de veren waren van een steltloper, deze nestkast staat onderaan de zeedijk. Steenuilen schakelen bij een gebrek aan voldoende muizen over op jonge vogels.

Mogelijk was de oorzaak van de terugval van de muizenpopulatie de extreme koude periode in de maand april en de eerste dagen van mei of misschien waren de muizen er wel, maar waren ze niet bereikbaar voor de muizeneters. Het zal wel een raadsel blijven.

Feit is dat het broedseizoen voor muizeneters op de Bevelanden zoals steenuilen, kerkuilen en torenvalken, desastreus is verlopen.

Dat het tekort aan muizen alleen in de Zak van Zuid-Beveland voorkwam, werd duidelijk toen er berichten uit Walcheren kwamen over kerkuilnestkasten met veel gezonde jongen en dat er zelfs in de nestkast van het enige steenuilpaartje op Walcheren zes eieren waren gelegd. Zelfs in de rest van Nederland, op de zuidelijke provincies na, waar de akkers en weiland weken lang onder water hebben gestaan, is het steenuilbroedseizoen heel goed verlopen.

Foto Hoog bezoek bij het ringen van de jonge steenuilen Foto Monique van Kootwijk

De cijfers

Er zijn nu ruim 300 steenuilnestkasten beschikbaar op Zuid-Beveland en Walcheren. Dit jaar werden 57 nestkasten door steenuilen gebruikt, totaal werden daarin 203 eieren gelegd, wat maar 90 uitgevlogen jonge steenuilen opleverde. Net als voorgaande jaren kwam nog steeds maar één paartje op Walcheren tot broeden, ze legden het reeds eerder genoemde maximale aantal van 6 eieren, maar helaas waren er daarvan bij de volgende controle nog maar 2 jongen over. Dat was in die periode een vrij normaal beeld, overal op Zuid-Beveland zijn er veel jonge steenuilen tijdens de eerste twee weken van hun leven gestorven.

Er zijn in het broedseizoen van 2016 totaal 90 jonge steenuilen geringd. De kennis van wat jonge steenuilen doen nadat ze het ouderlijk territorium hebben verlaten - waar en met wie ze zich in nestkasten vestigen - wordt ieder jaar groter doordat nu zeker al 95% van de populatie in Midden Zeeland is geringd. Bij de nestcontroles lukt het mij vaak om ook de ring van de moeder af te lezen, hierdoor kwam het dit jaar vast te staan dat er een vrouwelijke steenuil vanuit Philippine (Zeeuws-Vlaanderen) in Ovezande terecht is gekomen. Een nazaat van het enige steenuilpaartje op Walcheren, geboren in 2014, werd dit jaar nabij Hoedekenskerke in een nestkast aangetroffen. Ook is door het ringonderzoek vast komen te staan dat het vooral de vrouwtjes zijn die hechten aan hun eigen nestkast. Het oudste steenuilvrouwtje hier is nu 9 jaar oud en ze heeft in al die jaren 19 eieren gelegd. Dan zijn er hier nog enkele vrouwtjes die al 7 of 8 jaar oud zijn.

Van jonge steenuilvrouwtjes is bekend dat ze in hun eerste jaar grote afstanden af kunnen leggen. Jonge mannetjes blijven meestal in de buurt van de geboorteplek maar trekken verder als ze op zoek gaan naar eigen territorium. In midden Zeeland zijn ongeveer 160 steenuilen aanwezig, ongeveer 20 tot 40 hiervan zijn ongepaard (surplusgroep) en wachten op hun kans een eigen territorium te bezetten. In november van dit jaar zijn er op twee nieuwe plekken steenuilen gemeld, een waarneming kwam uit Wolphaartsdijk en een uit Yerseke, zou dit de voorbode van de lang verwachte uitbreiding zijn?

Fonds

Het Zeeuws Steenuilfonds is op initiatief van enkele verontruste liefhebbers van steenuilen opgestart, nadat in 2015 bekend werd dat de provincie Zeeland na 9 jaar geen subsidie meer wilde toekennen aan het steenuilbeschermingsproject. Dit nieuwe fonds is ondergebracht bij Stichting 'Het Zeeuwse Landschap'.

Voor informatie over dit fonds en voor steun - financieel en praktisch - wordt verwezen naar de website www.zeeuwssteenuilfonds.nl

Dat het steenuil-beschermingsproject op Walcheren en Zuid-Beveland zo succesvol is verlopen is mede te danken aan de “boeren en buitenlui” die mij toestonden op hun erf een nestkast te mogen plaatsen. Het project kon gedurende 9 jaar rekenen op de subsidie van de provincie Zeeland, maar ook op medewerking van Stichting Landschapsbeheer, Het Zeeuwse Landschap en Natuurmonumenten. Verder dank ik de vrijwilligers die mij hielpen met de controles en de plaatsing van kasten en hun hulp bij mijn administratie. Hopelijk zal het Zeeuws Steenuilfonds in de nabije toekomst in staat zijn de weggevallen Provinciale subsidie te vervangen.

November 2016, Peter Boelee - Zeeuws Steenuilfonds

Foto's Monique van Kootwijk en Peter Boelee